

IQTISODIYOTNI YANGI TEXNIKA VA TEXNOLOGIYA BILAN TA'MINLASH ASOSIDA SANOAT KORXONALARINI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH

Akbarova Malohat

MIQ -24-01 guruh

Annotatsiya. Mazkur maqolada iqtisodiyotni yangi texnika va texnologiyalar bilan ta'minlash asosida sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish masalalari tahlil qilinadi. Unda zamonaviy texnologiyalarning sanoat ishlab chiqarish jarayonlariga joriy etilishi, innovatsion rivojlanishning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri hamda texnik-modernizatsiya jarayonlarining korxonalar faoliyatidagi o'rni yoritib beriladi. Shuningdek, sanoat korxonalarida raqamlashtirish, avtomatlashtirish va energiya tejamkor texnologiyalarni qo'llash orqali ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, mahsulot sifati va raqobatbardoshlik darajasini oshirish yo'llari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari sanoat tarmoqlarini barqaror rivojlantirish va milliy iqtisodiyotning global bozordagi mavqeini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: iqtisodiyot, sanoat korxonalari, raqobatbardoshlik, yangi texnika, zamonaviy texnologiyalar, innovatsiya, modernizatsiya, raqamlashtirish, avtomatlashtirish, ishlab chiqarish samaradorligi.

KIRISH

Zamonaviy sanoat keskin raqobat, tezkor global bozorlar va tez rivojlanayotgan texnologiyalar ta'sirida shakllanmoqda. Raqobatbardoshlikni saqlab qolish maqsadida kompaniyalar ishlab chiqarish jarayonlariga innovatsion yechimlarni joriy etib, o'zgaruvchan sharoitlarga moslashishga majbur bo'lmoqda. Texnologik yangiliklar samarali va moslashuvchan biznes modellarini yaratishda muhim omilga aylanib bormoqda. Raqamlashtirish va avtomatlashtirishga e'tibor qaratish nafaqat unumdorlikni oshiradi, balki operatsion xarajatlarni kamaytirishga yordam beradi. Shu bilan birga, ma'lumotlarni tahlil qilish va robototexnikadan faol foydalanish mahsulot sifatini yaxshilash va noaniq sharoitlarda korxonalarining barqarorligini ta'minlashga yordam beradi. Shunday qilib, texnologik innovatsiyalar korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishda tobora muhim rol o'ynamoqda, bu esa yangi biznes strategiyalarini amalga oshirish va bozor ulushini kengaytirish imkoniyatlarini yaratadi.[1]

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Resurslardan oqilona foydalanish turli yo'nalishlarda namoyon bo'ladi: texnologik infratuzilmani takomillashtirish, energiya va xomashyo sarfini kamaytirish, chiqindilarni qayta ishlash kabi amaliyotlar bunga misol bo'la oladi. Bunday yondashuvlar sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish, atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Sanoat ishlab chiqarishini rivojlantirish, yangi sanoat tarmoqlarini yaratish, mavjud korxonalarni modernizatsiya qilish va qayta jihozlash hamda mahsulotlar eksportini oshirish ishlari bevosita investitsiyalar bilan bog'liq. Shu sababli, sanoatni rivojlantirishga doir qabul qilinadigan normativ-huquqiy hujjatlar investitsiya faoliyatini tartibga soluvchi tashkiliy-huquqiy hujjatlar bilan uzviy bog'liq bo'lib, bir-birini to'ldirishi lozim.

Sanoat korxonalarida iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish dolzarb masala hisoblanadi. So'nggi yillarda ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish va resurs isrofini kamaytirish bo'yicha sezilarli natijalarga erishilmoqda. Har bir ishlab chiqarish sohasi tannarxni pasaytirish, mahsulot sifatini oshirish va iqtisodiy samaradorlikni ta'minlash maqsadida o'ziga xos yondashuvlarni ishlab chiqmoqda. Ishlab chiqarish jarayonlarini raqamlashtirish va avtomatlashtirish sanoat korxonalarining innovatsion rivojlanishida asosiy omillar hisoblanadi. Ushbu

texnologiyalardan foydalanish ishlab chiqarish samaradorligini sezilarli darajada oshiradi, mahsulot sifatini yaxshilaydi va foydalanish xarajatlarini kamaytiradi.[2]

Narsalar interneti (IoT) - bu ma'lumotlarni to'plash, almashish va tahlil qilish qobiliyatiga ega bo'lgan o'zaro bog'liq jismoniy qurilmalar tarmog'idir. Sanoatda IoT uskunalarning holatini real vaqt rejimida kuzatish, nosozliklarning oldini olish va ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish uchun ishlatiladi. Masalan, mashinalar va uskunalar o'rnatilgan sensorlar harorat, tebranish va bosim kabi parametrlarni kuzatib boradi va ma'lumotni markaziy boshqaruv tizimiga uzatadi. Ushbu tizim ma'lumotlarni tahlil qiladi va uskunaning ishlashini optimallashtirish yoki potentsial nosozliklarni bashorat qilish bo'yicha qarorlar qabul qiladi. Ushbu yondashuv muammolarni proaktiv hal qilish, uskunaning ishlamay qolish vaqtini kamaytirish va texnik xizmat ko'rsatish xarajatlarini kamaytirish imkonini beradi.[3]

Energiya tejaydigan texnologiyalarni joriy etish va qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish energiya narxlarining oshishi, ekologik qoidalarining qattiqlashishi va raqobatning kuchayishi sharoitida sanoat korxonalari uchun tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Energiya samaradorligini oshirish xarajatlarni kamaytirishga, uglerod chiqindilarini kamaytirishga va biznesning barqarorligini oshirishga bevosita hissa qo'shadi. Innovatsion texnologiyalardan foydalanish va qayta tiklanadigan energiya manbalariga o'tish barqaror sanoatni rivojlantirish strategiyasining muhim elementlariga aylanib bormoqda.

Innovatsion yondashuvlarni qo'llash orqali sanoat korxonalari yangi texnologiyalarni joriy etish, mahsulot sifatini oshirish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va qo'shimcha qiymat yaratish imkoniyatlariga ega bo'ladi. Raqamlashtirish esa ishlab chiqarish va boshqaruv jarayonlarini avtomatlashtirish orqali ish tezligini oshiradi, hisob-kitoblarning aniqligini ta'minlaydi va resurslardan samarali foydalanishga yordam beradi. Shu bilan birga, moddiy resurslardan oqilona foydalanish ekologik barqarorlikni mustahkamlash, chiqindilarni kamaytirish va ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish orqali iqtisodiy ustunlikka olib keladi. Inson omillari, xususan xodimlarning malakasi, motivatsiyasi va innovatsion faoliyatdagi faol ishtiroki esa ishlab chiqarish samaradorligini barqaror oshirish va korxonaning uzoq muddatli rivojlanishini ta'minlashning muhim kafolatidir.[4]

ADABIYOTLAR SHARHI

Ushbu mavzu bo'yicha adabiyotlar sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion texnologiyalar va boshqaruvning ahamiyatini turli jihatlar bilan yoritadi.

1. Mirzayev S. B. (2025). Raqamli iqtisodiyot sharoitida sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini rivojlantirish. No. 06.

Ushbu manba raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan strategiyalarni tahlil qiladi. Muallif raqamlashtirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, resurslardan oqilona foydalanish va mahsulot sifatini yaxshilash imkoniyatlarini ko'rsatadi. Bu manba maqola uchun nazariy asos sifatida xizmat qiladi, raqamli transformatsiyaning korxona raqobatbardoshligiga ta'sirini yoritadi.

2. Götz M., Jankowska B. (2020). Industry 4.0 texnologiyalarini joriy etish va kompaniyalar raqobatbardoshligi: post-o'tkazish davri misollari. Foresight and STI Governance, 14(4), 61–78.

Maqola Industry 4.0 texnologiyalarini joriy etish orqali korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish bo'yicha amaliy misollarni taqdim etadi. Avtomatlashtirilgan tizimlar, sun'iy intellekt va IoT texnologiyalari ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, ish unumdorligini oshirish va operatsion xarajatlarni kamaytirishga yordam beradi. Ushbu manba maqolada texnologik innovatsiyalarning amaliy natijalari va raqobatbardoshlikka ta'siri bo'yicha misol keltirishda muhim ahamiyatga ega.

3. Shamayeva N.P. (2018). Innovatsiyaning barqaror iqtisodiy o'sish omili sifatidagi rolini oshirish. 28-jild, 6-son, 785-791-betlar.

Muallif innovatsiyaning iqtisodiy o'sish va korxonalarining uzoq muddatli barqaror rivojlanishidagi rolini tahlil qiladi. Ushbu manba korxonalarda innovatsion yondashuvlarni joriy etish

orqali mahsulot sifatini oshirish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va raqobatbardoshlikni kuchaytirish imkoniyatlarini yoritadi.

4. Zaynuddinov Sh.N., Rasulov N.M. (2020). Innovatsion menedjment (darslik). T.: "Innovatsion rivojlanish nashriyot-matba uyi". B.540.

Darslikda innovatsion menejmentning nazariy asoslari, sanoat korxonalarida yangi texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy va tashkiliy mexanizmlari batafsil ko'rib chiqilgan. Mualliflar korxonalarda innovatsion boshqaruvning samaradorligini oshirish, raqamlashtirish va yangi texnologiyalarni amaliyotga tatbiq etish orqali raqobatbardoshlikni oshirishning mexanizmlarini yoritadi.

XULOSA

Yuqorida taklif etilgan sanoat korxonalari innovatsion boshqaruvini samarali amalga oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini amaliyotga joriy etish orqali uzoq muddatli istiqbolida mamlakatimiz sanoat korxonalarining innovatsion faolligi sezilarli darajada oshishi kutilmoqda. Bu esa, o'z navbatida, yangi texnologiyalar va ishlab chiqarish usullarini amaliyotga tatbiq etish imkoniyatlarini kengaytiradi, ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilish va raqobatbardosh mahsulotlar yaratish imkonini beradi. Shu bilan birga, sanoat korxonalarining innovatsion faoliyatini qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan dasturlar samaradorligi oshadi, bu esa mahsulotlarning sifatini yaxshilash, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va ularni xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini kuchaytirishga xizmat qiladi. Natijada, mamlakat sanoatining umumiy raqobatbardoshligi mustahkamlanadi, innovatsion g'oyalarni amaliyotga tatbiq etishning samarali mexanizmlari shakllanadi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash imkoniyatlari kengayadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirzayev S. B. Raqamli iqtisodiyot sharoitida sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini rivojlantirish. No. 06, 2025.
2. Götz M., Jankowska B. Industry 4.0 texnologiyalarini joriy etish va kompaniyalar raqobatbardoshligi: post-o'tkazish davri misollari. Foresight and STI Governance, 14(4), 61–78, 2020.
3. Shamayeva N.P. "Innovatsiyaning barqaror iqtisodiy o'sish omili sifatidagi rolini oshirish" // 2018. 28-jild. 6-son. 785-791-betlar.
4. Zaynuddinov Sh.N., Rasulov N.M. Innovatsion menedjment (darslik). - T.: "Innovatsion rivojlanish nashriyot-matba uyi", 2020. - B.540.